

ชื่อวิทยานิพนธ์	มนุษย์กับธรรมชาติในทัศนะพุทธปรัชญา
ผู้เขียน	นางเปรมจิตร เรืองยังมี
สาขาวิชา	ปรัชญา
ปีการศึกษา	2540

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะความคิดที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งของพุทธปรัชญา คือลักษณะนิเวศปรัชญา ซึ่งมองโลกธรรมชาติแบบองค์รวม คือยอมรับในความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ยอมรับในคุณค่าของทุก ๆ ชีวิต และความสัมพันธ์ที่ทุกชีวิตมีต่อกันในระบบนิเวศ โดยตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ว่า “พุทธปรัชญาเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแบบสหสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Action Reaction) ตามหลักอิทัปปัจจยตา มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติ และธรรมชาติกระทำต่อมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีทัศนะและท่าที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ”

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำหลักอภิปรัชญาและหลักจริยศาสตร์ในทัศนะพุทธปรัชญามาอธิบายระบบนิเวศวิทยา โดยการประยุกต์ใช้อนุโลมตามทฤษฎีธรรมชาตินิยม (Naturalism) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism) และแนวคิดจริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม (Environmental Ethics)

ทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติพุทธปรัชญา มีลักษณะธรรมชาตินิยมอย่างครบถ้วน ซึ่งอธิบายได้โดยการวิเคราะห์หิมโนทัศน์ทางอภิปรัชญาเรื่องปฏิจสุมุบบาท และไตรลักษณ์ กล่าวคือพุทธปรัชญาอธิบายว่าสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ล้วนเป็นสิ่งธรรมชาติ มีลักษณะทางภววิทยาเหมือนกันและต่างเป็นผลิตผลของวิวัฒนาการ อันเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นในจักรวาลตามกฎทั่วไปแห่งความเป็นสาเหตุและผล (General Law of Cause and Effect) และเป็นไปตามกฎธรรมชาติคือ กฎไตรลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับมนุษย์ พุทธปรัชญามีลักษณะมนุษยนิยมคือ เชื่อว่าแม้มนุษย์จะมีลักษณะบางอย่างร่วมกับสิ่งธรรมชาติอื่น ๆ แต่มนุษย์ก็มีคุณสมบัติพิเศษที่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนจนบรรลุพุทธภาวะได้ มนุษย์ที่พัฒนาดีแล้วย่อมมีทัศนคติและท่าทีที่เป็นมิตรและเกื้อกูลต่อสิ่งอื่น ๆ และต่อมนุษย์ด้วยกัน พุทธปรัชญาจึงให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งอธิบายได้โดยใช้หลักกรรม

การนำทฤษฎีธรรมชาตินิยมและมนุษยนิยมมาอธิบายพุทธปรัชญาเพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้พุทธปรัชญาจะมีลักษณะมนุษยนิยม คือให้ความสำคัญกับมนุษย์ แต่ก็มีลักษณะธรรมชาตินิยมด้วย และมีได้มีความขัดแย้งแต่ประการ ตรงกันข้าม การรู้ถึงสภาวะความเป็นจริงของธรรมชาติจะช่วยให้มนุษย์เข้าใจและพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น

การอธิบายพุทธปรัชญาในแง่เนวคปรัชญา จะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเมื่อนำแนวคิดจริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม ซึ่งเป็นโลกทัศน์ของโลกตะวันตกและโลกทัศน์ของโลกตะวันออกมาอธิบายเพื่อเน้นให้เห็นลักษณะเนวคปรัชญาของพุทธปรัชญาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสรุปความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่าเป็นแบบสหสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Action-Reaction) ตามหลักอิทัปปจยตา มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติและธรรมชาติกระทำต่อมนุษย์ พุทธปรัชญาจึงเสนอทัศนคติและท่าทีที่มนุษย์ควรปฏิบัติต่อธรรมชาติดังนี้

1. พุทธปรัชญามองธรรมชาติเป็นไปตามกฎธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นองค์รวมสอนให้มนุษย์เห็นความจริงตามกฎธรรมชาติ ดำรงชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนไปกับธรรมชาติเพื่อความผาสุกของโลกธรรมชาติ
2. พุทธปรัชญามองสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติว่า เป็นเพื่อนร่วมกฎธรรมชาติอันเดียวกัน จึงควรเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
3. พุทธปรัชญามองธรรมชาติเป็นสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า เกื้อกูลต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตามหลักจริยธรรมมัชฌิมาปฏิปทาเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหมด

Thesis Title	The Concepts of Man and Nature in Buddhist Philosophy
Author	Mrs. Premchit Ruangyangme
Major Program	Philosophy
Academic	1997

Abstract

The research aims to examine one of the prominent characteristics of a philosophy : “Ecological Philosophy” in Buddhism through a holistic paradigm. It attempts to explain the ecological philosophy in Buddhism in terms of the theories in naturalism, humanism and environmental ethics. That is, it recognizes the significance of nature, the worthiness of life and their mutual relationships within the ecological system. This study hypothesizes that “Based on Buddhist philosophy the relationships between man and nature are believed to be of an action-reaction one and based on the Principle of ‘*Idappaccayata*’ (Dependent Origination); that is, man acts on nature and nature reacts on man in return. Therefore, man is supposed to hold a positive feeling and a friendly attitude towards nature.”

The investigator has attempted to make use of the principles of metaphysics and ethics in Buddhism to explain the concept of ecological philosophy through the philosophical theories of naturalism, humanism and environmental ethics.

Regarding naturalism, all things are natural, valuable and mutually related. In many ways Buddhist philosophy encompasses naturalism, which may be explained in terms of Metaphysics, *Paticcasamuppada* (the Chain of Phenomenal Cause and Effect) and *Tilakkhana* (the Three Signs of Being). That is, according to Buddhist philosophy, all things living and non-living alike are natural and under the natural law.

They are all alike in existence and as the result of evolutionary processes, which in turn bring about in the universe the creation of all things in accordance with the Law of Causation, and the Principles of the Three Signs of Being, namely, Aniccang (Impermanence), Dukkhang (State of Conflict) and Anatta (Soullessness).

As for human beings, Buddhist Philosophy advocates humanism. That is, it believes that although man is a natural thing just like all other objects, he is an intelligent being. Man can develop his own potential to achieve the Perfect-One or the Buddha. A well-developed man is able to develop his own being, to hold a good relationship and to extend support to each other. So man is the important factor of the natural world which can be explained by the Doctrine of Karma.

In applying the theories of naturalism and humanism from the standpoint of Buddhist Philosophy it is to make a point that Buddhist Philosophy embodies naturalism recognizing the significance of man. And both perspectives are non-conflict. Furthermore, knowing the natural law will help make man understand the nature of himself and improve his own being.

By making use of environmental ethics based on the worldviews of the westerners as well as the easterners the Buddhist Philosophy from the standpoint of ecological philosophy can be clearly and more fully accounted for the relationship between man and nature in the action-reaction term according to the principles of the *Idappaccayata* thereby suggesting that man acts on nature and nature reacts on man in return.

As a result of the research, it is found that the concept of Buddhist philosophy implies man's attitudes to nature as follows.

1. Buddhist philosophy regards nature as being under the natural law in favour of holistic paradigm encouraging man to follow the truth of natural law and lead his life in harmony with the nature for the well-being of the natural world.

2. Buddhist philosophy regards all things in the natural universe as being under the natural law, proposing that man and all other things are fellows under the natural law and should have a good relationship with each other.

3. Buddhist philosophy regards nature as a valuable environment, which supports the the development of man's potential according to the ethical principles of Majjhima Patipada (the Middle Path) so as to get rid of all sufferings.